

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Index Mundi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : indexmundi.com
2. Офіційний сайт FATF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fatf-gafi.org/>
3. Офіційний сайт SWIFT [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.swift.com>
4. Офіційний сайт Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org/>
5. Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>
6. Офіційний сайт Doingbusiness [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/>
7. Офіційний сайт Егмонтської групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.egmontgroup.org/>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Заголовок з екрану.

9. **Unger B.** The amounts and the effects of money laundering / Unger B., Siegel M., Ferwerda J., de Kruijff W., Busuioc M., Wokke K. // Report for the Ministry of Finance February 16, 2006.

10. **Unger B., F. van Waarden.** How to Dodge Drowning in Data? Rule- and Risk-Based Anti Money Laundering Policies Compared, Review of Law & Economics: Vol. 5 : Iss. 2, Article 7.

11. **Unger B., Den Hartog J.** Water always finds its way: Identifying new forms of money laundering // Crime, Law, and Social Change. – 2011. – Vol. 57(1).

12. **Walker J.** How Big is Global Money Laundering? // Journal of Money Laundering Control. – 1999. – Vol.3. – No.1.

13. **Walker J., Unger B.** Measuring Global Money Laundering: «The Walker Gravity Model» // Review of Law & Economics. – 2009. – Vol. 5 : Iss. 2, Article 2.

Рецензент – д-р екон. наук., проф., завідувач кафедри фінансів ДВНЗ «УАБС НБУ» **Леонов С. В.**

УДК 332.1+338.23:336.71+336.74

РОЗШИРЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ЗВАРИЧ О. І.

УДК 332.1+338.23:336.71+336.74

Зварич О. І. Розширення інвестиційних можливостей банківської системи на основі використання інструментів грошово-кредитного регулювання

У статті досліджено інвестиційні можливості банківської системи регіону. Запропоновано систему заходів з диференціації нормативів обов'язкового резервування залежно від характеру операцій, що проводяться банками. Реалізація цієї системи забезпечить підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики, що стимулює істотне економічне зростання при дотриманні загальнодержавних пріоритетів.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, державне регулювання, банківська система, грошово-кредитна політика, регіон.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул:** 1. **Бібл.:** 8.

Зварич Олена Ігорівна – здобувач, кафедра економічної кібернетики, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

УДК 332.1+338.23:336.71+336.74

Зварич Е. И. Расширение инвестиционных возможностей банковской системы на основе использования инструментов денежно-кредитного регулирования

В статье исследованы инвестиционные возможности банковской системы региона. Предложена система мер по дифференциации нормативов обязательного резервирования в зависимости от характера операций, проводимых банками. Реализация этой системы обеспечит повышение эффективности региональной инвестиционной политики, что стимулирует существенный экономический рост при соблюдении общегосударственных приоритетов.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, государственное регулирование, банковская система, денежно-кредитная политика, регион.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул:** 1. **Библ.:** 8.

Зварич Елена Игоревна – соискатель, кафедра экономической кибернетики, Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаніка (ул. Шевченко, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

UDC 332.1+338.23:336.71+336.74

Zvarich Y. I. Expanding Investment Opportunities Banking System Based on the use of Monetary Instruments

The paper investigates investment opportunities in the region's banking system and the system of measures of differentiation required reserves, depending on the nature of the transactions carried out by banks. The implementation of this system will improve the efficiency of regional investment policy and thus stimulate significant economic growth while respecting national priorities.

Key words: investment, government regulation, banking, monetary policy, region.

Pic.: 1. **Tabl.:** 4. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 8.

Zvarich Yelena I. – Applicant, Department of Economic Cybernetics, Precarpathian National University named after V. Stefanyk (vul. Shevchenko, 57, Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

В умовах стрімкого розвитку нових технологій інвестиції є найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності на мікро-, мезо- та макрорівнях. Стабілізація та розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежать від того, наскільки ефективною є інвестиційна діяльність, в тому

числі банківської системи. У цьому велику роль відіграє держава, яка за допомогою інструментів грошово-кредитного регулювання може цілеспрямовано впливати не тільки на формування внутрішніх і приплив зовнішніх інвестицій, а й створювати умови для їх спрямування в реальний сектор економіки.

Протягом останнього часу в науковій літературі проблемам державного регулювання інвестиційної діяльності інструментами грошово-кредитної політики приділяється достатньо уваги, зокрема, значний внесок у розвиток теоретичних основ грошово-кредитної політики внесли відомі зарубіжні вчені Е. Дж. Долан, Р. Дорнбуш, Р. Дж. Кемпбелл, Ф. Мишкін, Дж. Д. Сакс, Р. Хоггарт. Дослідженню сучасної грошово-кредитної політики України та основних засад її формування присвячена значна кількість вітчизняних наукових праць, зокрема О. Папаїки, А. Щетиніна, М. Савлука, Б. Івасіва, О. Лимаря, І. Ветрової, О. Дзюблюка, Д. Осипчука, О. Гнатіва, Н. Гелухова, В. Прадун, С. Леонова, М. Мороза. Проте недостатньо розробленими є методи активізації інвестиційних процесів на мезорівні, пов'язані з регулюванням грошової маси задля підтримання стабільного економічного зростання регіону.

Структурний аналіз джерел формування кредитного портфеля депозитних корпорацій свідчить про те, що

грошові кошти регіонів ростуть в динаміці, проте їх структура і ефективність розподілу залишаються незмінними. У результаті цього інвестиційні можливості банківської системи реалізуються лише частково. Одночасно збереження негативної ставки по банківських внесках і відсутність збалансованості кредитної і депозитної стратегій регіональних банків у частині формування процентної політики не сприяють зростанню банківських пасивів.

Проведені розрахунки нижньої межі величини процентної ставки за внесками фізичних осіб в національній валюті, що забезпечує вкладнику захист його грошових коштів від інфляції, за період 2004 – 2011 рр. дозволяють прослідкувати ефект перерозподілу реального доходу на користь кредитора (табл. 1).

Вихідні дані щодо величини депозитних і кредитних ставок за термінами наведено в табл. 2.

Результати різниці між ставками активних і пасивних операцій (для активних і пасивних операцій від 1 року) наведено на рис. 1.

Таблиця 1

Розрахунок ефекту Фішера для умовного депозиту та умовного кредиту (від 1 до 3 років)

Показник	Рік							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Для умовного депозиту</i>								
Депозитна ставка, %	11,9	10,4	11,4	10,6	11,2	15,4	16,7	15,3
Величина депозитного вкладу, грн	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Величина номінального депозитного вкладу з доходом, грн	1,12	1,10	1,11	1,11	1,11	1,15	1,17	1,15
Рівень інфляції, %	9,50	10,30	6,00	14,00	21,80	10,30	8,30	2,90
Величина реального вкладу з доходом, грн	1,01	0,99	1,05	0,95	0,87	1,04	1,07	1,12
Дохід від вкладу, грн	0,01	-0,01	0,05	-0,05	-0,13	0,04	0,07	0,12
Дохід від вкладу, %	0,01	-0,01	0,05	-0,05	-0,13	0,04	0,07	0,12
Прихований дохід банку, %	-0,01	0,01	-0,05	0,05	0,13	-0,04	-0,07	-0,12
<i>Для умовного кредиту</i>								
Кредитна ставка, %	13,4	13,4	13,4	13,5	20,5	20,1	21,9	22,7
Величина номінального кредиту, грн	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Кредит з відсотками, грн	1,13	1,13	1,13	1,14	1,21	1,20	1,22	1,23
Рівень інфляції, %	9,50	10,30	6,00	14,00	21,80	10,30	8,30	2,90
Величина реального кредиту з відсотками, грн.	1,03	1,02	1,07	0,98	0,94	1,08	1,12	1,19
Дохід від кредиту, грн	0,03	0,02	0,07	-0,02	-0,06	0,08	0,12	0,19
Дохід від кредиту, %	0,03	0,02	0,07	-0,02	-0,06	0,08	0,12	0,19

Таблиця 2

Співвідношення середньозважених процентних ставок % [1]

Період	Депозитна ставка					Ставка за кредитами				
	до 1 міс.	від 1 до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 міс. до 1 року	від 1 до 3 років	до 1 міс.	від 1 до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 міс. до 1 року	від 1 до 3 років
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2004	6,2	10,9	10,7	10,1	11,9	14,7	18,4	16,5	17,6	13,4
2005	6,1	10,0	10,8	9,2	10,4	17,7	18,2	13,7	18,2	13,4
2006	6,4	11,4	9,6	9,4	11,4	16,8	14,6	15,8	16,4	13,4
2007	6,1	9,0	10,4	10,1	10,6	8,3	17,1	16,9	15,6	13,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2008	13,4	12,8	13,3	13,4	11,2	27,7	28,7	17,3	15,5	20,5
2009	11,3	12,1	12,0	14,1	15,4	24,2	25,2	21,6	16,0	20,1
2010	10,5	11,5	13,1	15,7	16,7	18,5	17,8	15,8	18,6	21,9
2011	11,4	11,7	10,3	10,2	15,3	14,4	15,2	15,4	19,1	22,7

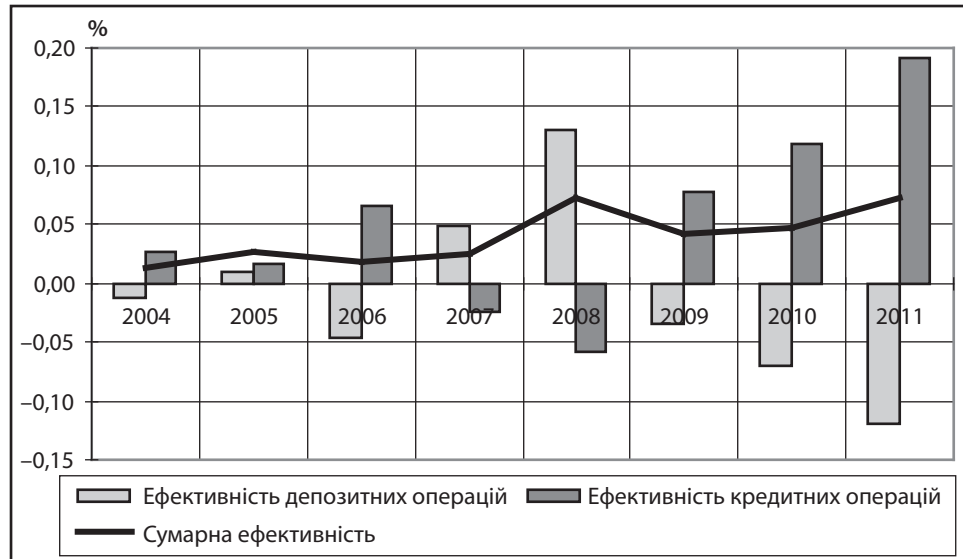

Рис. 1. Динаміка розрахункових показників кредитно-депозитних операцій банківської системи регіону

Одержані результати свідчать про те, що хоча для депозитних корпорацій регіону протягом досліджуваного періоду підсумкова ефективність роботи банківського сектора помітно зросла, проте довгострокове кредитування реального сектора не приносило як доходів (2004 – 2006, 2010 – 2011 рр.), так і збитків (2007 – 2008 рр.). У результаті цього трансформація пріоритетів у кредитній стратегії банківського сектора, що дозволяє банкам підтримувати високу маржу по довгострокових активних операціях, значною мірою утрудняє процес повноцінного упровадження на ринок вкладень у промисловість.

Резервом підвищення ролі державних органів управління регіонами і регіональної банківської системи в активізації інвестиційної діяльності в промисловості може стати ліквідація істотного розриву між рентабельністю активів і рівнем процентної ставки по кредитних ресурсах в банківській системі. Якщо в 2008 році рентабельність активів промисловості Карпатського регіону

складала –6,1% при річній ставці за кредитами 20,5%, то в 2011 р. це співвідношення склало –2,0% проти 22,7% [1].

В умовах зміни ситуації (зниження обсягів кредитування промисловості) необхідним є використання комплексних фінансових інструментів, що компенсують недостатню ефективність прямих інвестицій в промисловість. Принцип реалізації таких інструментів полягає в підключенні вбудованих підсилювачів ефективності зв'язку «промислове підприємство – банк» з метою компенсації недостатньої ефективності кредитування реального сектора.

Для ілюстрації цього заходу розглянемо умовний приклад порівняльного аналізу двох способів фінансування реального сектора економіки регіону (табл. 3).

Приклад відображає, що за рахунок різних альтернативних банківських продуктів другий спосіб фінансування кредитних зобов'язань істотно знижує витрати підприємства на обслуговування боргу. При приведенні дисконтованих грошових потоків по періодах фактич-

Таблиця 3

Витрати підприємства на обслуговування боргових зобов'язань для різних варіантів фінансування

Варіант	Вид фінансування	Обсяг, грн	Процентна ставка, %	Розрахунок витрат на фінансування, грн	Витрати, грн
1	Кредит	100	20	$(100 \cdot 365 : 365) \cdot 20\%$	20
	РАЗОМ	100			20
2	Кредит	50	20	$(50 \cdot 365 : 365) \cdot 20\%$	10
	Вексельний кредит	0	5	$(20 \cdot 365 : 365) \cdot 5\%$	1
	Гарантія банку	10	10	$(10 \cdot 365 : 365) \cdot 10\%$	1
	Акредитив	20	0,2	$20 \cdot 0,2\%$	0,04
	РАЗОМ	100			12,04

них платежів сумарна вартість фінансування буде дещо вищою, проте і в цьому випадку економія засобів за другим варіантом складе більше 35% суми витрат по обслуговуванню боргу за першим. Зацікавленість кредиторів у реалізації запропонованих схем очевидна.

Перспективною є пропозиція про відкриття клієнтами банків спеціальних цільових рахунків для кредитування інвестиційних проектів за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань та інших джерел [2]. Високі ставки по цих рахунках сприятимуть притоку в банки довгострокових ресурсів і тим самим – зростанню їх інвестиційних можливостей. Довгостроковий кредит на фінансування інвестиційного проекту може бути пов'язаний із співвідношенням накопиченої суми і необхідних інвестицій. Тим самим формується умова для цільового використання амортизаційних відрахувань і підвищується ресурсний потенціал банків.

Операції щодо організаційно-фінансової підтримки довгострокового кредитування регіональної промисловості ставлять перед всіма учасниками цього процесу низку особливих проблем у галузі управління ризиками. Важливою особливістю цих операцій є їх довгостроковий характер. В основу класифікації ризиків бюджетів, що формуються при виділенні ресурсів на організаційно-фінансову підтримку довгострокового кредитування промисловості, може бути поставлена класифікація банківських ризиків. Ця класифікація показала свою ефективність на практиці. Єдине, чим можна доповнити використовувану класифікацію ризик-менеджменту, – це створення надійної системи ідентифікації ділової та фінансової репутації компаній на регіональному рівні на основі Регіонального Кредитного бюро, що забезпечує збір, зберігання і аналіз інформації про кредитні історії банківських позичальників.

Істотні резерви активізації інвестиційної діяльності закладені в створенні умов для кредитних організацій, що сприяють розширенню використання інвестиційних форм кредитування реального сектора економіки. Зростання кредитування реального сектора економіки ще не гарантує використання залучених коштів на виробничі інвестиції. Згідно з розрахунками на основі даних про обсяг кредитування, величину інвестицій в основний капітал і довгострокових банківських кредитів в обсязі фінансових інвестицій можна зробити висновок про неприпустимо низьку інвестиційну активність банків. Частка інвестиційних кредитів у кредитних портфелях банків у 2011 р. склала тільки 0,095%.

Інвестиційні кредити на даний час більшою мірою відносяться до теоретичної концепції, ніж до практики роботи кредитних організацій. Ця ситуація, на нашу думку, визначається відставанням чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність комерційних банків, від потреб інвестиційного розвитку промисловості.

Як вже наголошувалося, спільні дії органів управління регіонами і територіальних управлінь НБУ можуть забезпечити ефективне регулювання цієї ситуації. Навантаження на капітал банку може бути знижене наявністю гарантій регіональних органів влади. Однак дефіцит регіональних бюджетів, недосконалість регіонального зако-

нодавства і відсутність відповідальності органів управління за інвестиційне зростання обмежує практику використання такого роду гарантій. Резервування частини регіонального бюджету розвитку на використання таких гарантій може бути одним з важливих напрямів взаємодії адміністрації регіону з банківськими структурами в цілях інвестиційного розвитку промисловості.

У більшості наукових праць наголошується на використанні економічних нормативів у ролі найпоширеніших методів державного регулювання грошово-кредитної сфери. У роботі досліджено лише одну сторону даного процесу, а саме: вплив обов'язкових нормативів на інвестиційну активність кредитних організацій при дотриманні їх основної функції, зафіксованої в [3] – забезпечення стійкості кредитних організацій. Обґрунтування вимог щодо надання регіональним кредитним організаціям індивідуальних нормативів повинно базуватись на таких основних принципах їх формування:

- ✦ нормативи повинні мати тимчасовий характер (наприклад, 3 роки), але не підлягати зміні протягом даного періоду. Допустимий рівень нормативів розраховується НБУ і має варіантний характер;
- ✦ нормативи повинні бути визначені для банків, частка інвестиційних (або довгострокових) кредитів яких в обсязі активних операцій становить не менше певного рівня (наприклад, 30%);
- ✦ зміна (лібералізація) окремих нормативів не повинна впливати на величину інших;
- ✦ протягом терміну дії індивідуальних нормативів банк повинен певним чином збільшити свій капітал;
- ✦ державні органи управління регіоном гарантують компенсацію втрат банківської системи при недотриманні перерахованих вимог, тобто розділяють ризик інвестиційного кредитування.

Основою обґрунтування індивідуальних нормативів банківської діяльності може стати оцінка ризику відкликання ліцензії на право здійснення банківської діяльності. Ступінь ризику визначається за формулою [2]:

$$R = \frac{N_{\max} - N}{N_{\max} - N_{\min}}$$

де N_{\max} – верхня межа зони ризику, N_{\min} – нижня межа зони ризику, N – фактичне значення нормативу.

Для розрахунків використано нормативи, що мають безпосереднє відношення до довгострокового кредитування реального сектора економіки – норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9). Під верхньою межею ризику розумітимемо граничне значення, встановлене Положенням НБУ, а під нижньою межею зони ризику – розрахункове значення нормативу по регіону. Відповідно до викладених вище пропозицій, зміна ризику за нормативами Н7 і Н9 складе 1,9 раза і 10 разів відповідно.

Зміна нормативів окремим банкам не повинна приводити до зниження надійності банківської системи в цілому, до відхилень від нормативів, прийнятих у світі у відповідності до Базельської угоди. Недивлячись на зростання ризику відкликання ліцензії, варто відзначити, що виконання вимог НБУ в частині нормативів не є обов'язковою і єдиною умовою успішної роботи кредитної організації. Деякі кредитні організації регіону, що втратили ліцензію, працювали без їх порушень аж до анулювання ліцензії. Тому для зниження ризиків у нашому випадку можна використовувати відомі у світовій і вітчизняній практиці механізми страхування кредитування, видачу гарантій (зокрема, гарантій державних органів управління регіоном), рефінансування НБУ або видачі кредиту об'єднанням регіональних банків.

Інструментом вирішення цієї задачі є диференціація нормативів за окремими банками, що забезпечує їх необхідний середній рівень і певні гарантії стійкості, що надаються регіональним бюджетом.

Однією з форм впливу НБУ на грошово-кредитну сферу в цілому і на діяльність комерційних банків зокрема є обов'язкове резервування. Їх зв'язок з інвестиційним потенціалом банківського сектора опосередковується дією грошового мультиплікатора, який, реагуючи на зміну нормативів обов'язкових резервів, чинить вплив на коефіцієнт надмірних резервів банківської системи (табл. 4).

лося відшкодування засобів за зобов'язаннями кредитної організації у разі її банкрутства. Надалі, у міру закріплення обов'язкових резервів як інструменту грошово-кредитного регулювання, депозитним корпораціям пропонувалися різні варіанти використання регулярно відраховуваних в розпорядження НБУ засобів: від безкоштовного використання їх кредитними організаціями до формування за рахунок цих ресурсів різних страхових фондів.

У цілому подібна реакція кредитних інститутів на норми обов'язкового резервування пояснюється тим, що їх основною метою є максимізація прибутку, а інструмент, що розглядається нами, зменшує прибуток унаслідок резервування частини залучених банком засобів. Так, Асоціація українських банків неодноразово висувала пропозиції, орієнтовані на скорочення повноважень НБУ в галузі обов'язкового резервування.

Востаннє нормативи обов'язкових резервів були змінені в 2011 р. і зафіксовані на рівні 0 та 2% за строковими депозитами для нефінансових корпорацій та домашніх господарств у національній та іноземній валюті відповідно. Протягом 2011 р. НБУ двічі посилював вимоги до формування обов'язкових резервів: на 50% скоротивши допустимий обсяг їхньої облігаційної складової, а також змінивши нормативи обов'язкового резервування, що зробило привабливішим для банків залучення довгострокових ресурсів у національній валюті. Такі дії дозволили дещо послабити інфляційний і

Таблиця 4

Динаміка надмірних резервів кредитних організацій Карпатського регіону [1]

Показник	Рік							Середнє значення за 2005 – 2011 рр.
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Співвідношення коштів на кореспондентському рахунку до депозитної бази, %	6,00	6,27	6,69	6,68	6,61	6,62	7,20	6,58

Сумарна величина коефіцієнта надмірних резервів і нормативу обов'язкових резервів, що підлягають депонуванню в НБУ, станом на 2011 р. дорівнює $3,0 + 0,2 = 3,2\%$ і акумулює на кореспондентських рахунках 7,20% залучених грошових коштів, які не використовуються банками в активних операціях. Для регіону, який гостро потребує залучення додаткових коштів у промисловість, це вельми значна сума.

Таким чином, використовуючи ефект грошового мультиплікатора, НБУ маніпулює нормативом відрахувань в обов'язкові резерви, і тим самим впливає на темпи зростання грошової маси і попит на банківські резерви. У той же час резервні вимоги є одним з основних інструментів грошово-кредитної політики, що проводиться НБУ, оскільки не вимагають ні ефективного ринку міжбанківських кредитів, ні повноцінного функціонування ринку цінних паперів. Стабілізація економічних процесів в країні визначила тенденцію до пом'якшення державної грошово-кредитної політики.

До політики НБУ в частині формування обов'язкових резервів комерційні банки завжди відносилися вкрай хворобливо. Спочатку даний інструмент виступав у ролі потенційного фонду грошових коштів, з якого передбача-

девальваційний тиск у період посилення паніки на світових ринках.

Наприкінці року НБУ пом'якшив вимоги до структури обов'язкових резервів (дозволивши банківським установам враховувати в резервах 30% коштів на коррахунку в Національному банку України), що поліпшило поточну ліквідність банківського сектора за рахунок можливості використання вивільнених ресурсів для обслуговування клієнтських платежів.

З 2011 р. набрав чинності Податковий кодекс (окремі його положення починають діяти з тимчасовим лагом), що обмежило можливості включення витрат на формування резервів за активними операціями до валових витрат банків. Також були регламентовані процедури списання проблемних боргів (з урахуванням постанов НБУ та роз'яснень ДПА).

Одним з найперспективніших напрямів вдосконалення в даній галузі є, на нашу думку, заходи з диференціації нормативів залежно від характеру операцій, що проводяться банками. Адекватне наявній ситуації і кон'юнктурі ринку диференціювання існуючих норм обов'язкових резервів за видами операцій дозволить стимулювати інвестиції в реальний сектор економіки,

зробити не вигідним використання ресурсів у спекулятивних цілях і підтримати платоспроможний попит. Крім управління обсягами і якістю різних грошових агрегатів, ці заходи сприятимуть розвитку важливих напрямів макроекономіки і чинників економічного зростання. Даний напрям особливо актуальний у зв'язку зі структурними перетвореннями економіки.

Незважаючи на незначне пом'якшення грошово-кредитної політики на фоні економічного зростання, банківська система є однією з найбільш «зарегульованих» (серед інших галузей економіки), а на НБУ, окрім функцій з банківського нагляду, покладено функції з підтримки стабільності національної валюти, управління золотовалютними резервами і платіжним балансом, а також право законодавчої ініціативи у вищеперелічених та інших сферах.

Протягом 2009 – 2011 рр. банківське законодавство зазнало суттєвих змін, що вплинуло на тенденції подальшого функціонування банківського ринку.

У 2011 р. визначальний вплив на діяльність банківського сектора мали такі події:

- ✦ ухвалення ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг», яким було заборонено валютне кредитування населення [4];
- ✦ ухвалення Податкового кодексу і низки підзаконних актів регламентувало процес списання проблемної заборгованості за рахунок сформованих резервів, що може сприяти розчищенню банківських балансів і обмеженню впливу витрат на формування резервів на фінансові результати банківського сектора [5];
- ✦ зміна правил роботи на валютному ринку згідно з Постановами НБУ [6], що скорочують ліміт довгої валютної позиції з 20% до 5%; зобов'язують ідентифікувати покупців іноземної валюти на готівковому валютному ринку; затверджують Порядок проведення операцій в іноземній валюті на умовах «СВОП».

На початку 2012 р. НБУ було затверджено нове «Положення про формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», яким вносяться зміни в підході до оцінки позичальників банків [6, 7].

На прикладі кредитних організацій Карпатського регіону проведено розрахунок ефективності запропонованих заходів щодо диференціації обов'язкових резервів. У результаті одержано зниження відрахувань коштів до обов'язкових резервів на 666,93 млн грн, що збільшить ресурсні можливості, а отже, підвищить інвестиційний потенціал кредитних організацій Карпатського регіону на дану величину.

Проблемою створення сприятливих умов для кредитування банками промислових підприємств і поповнення ліквідності є зниження рефінансування НБУ. Ця проблема стає особливо актуальною внаслідок того, що обсяги кредитних ресурсів, доступні банківським структурам, мають максимальні значення коефіцієнта

еластичності (0,42) і мають істотний вплив на забезпеченість регіонів фінансовими коштами. Національним банком України у 2011 р. було надано банкам рефінансування в обсязі 28,8 млрд грн, основна частина якого – у другому півріччі на умовах РЕПО. У разі подальшого зниження ліквідності системи регулятор, ймовірно, перегляне принципи кредитування банківського сектора. Останнє може збільшити перелік банків (у т. ч. за рахунок банків з іноземним капіталом), що звертаються по рефінансування до Національного банку. На даний час процедура забезпечення ліквідності може здійснюватися декількома способами [8]:

- ✦ операції з рефінансування (постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів овернайт, кредитів рефінансування);
- ✦ операції репо (операції прямого репо, операції зворотного репо);
- ✦ операції з власними борговими зобов'язаннями (депозитні сертифікати овернайт і до 90 днів);
- ✦ операції з державними облігаціями України.

Проте використовувані інструменти рефінансування малоефективні та недоступні для більшості банків регіону. Практично всі кошти, що потрапляють в банківську систему через операції рефінансування, отримуються Ощадбанком. Операції репо проводяться НБУ під заставу державних цінних паперів, але 80% цінних паперів, що знаходяться у розпорядженні банківського сектора, зосереджено в Ощадному банку України. У результаті цього він є основним користувачем репо.

Зметою усунення вищезгаданих бар'єрів орієнтації грошово-кредитної системи на потреби реального сектора економіки регіону пропонується надати більш широкі повноваження територіальним управлінням НБУ в частині здійснення операцій рефінансування:

- ✦ можливість зменшувати процентну ставку за користування наданими коштами;
- ✦ можливість формування регіональної грошово-кредитної політики визначення якості застави, якості банку-позичальника і якості банку-поручителя при рефінансуванні кредитних організацій відповідно до [7]. Дана пропозиція обґрунтована тим, що, якщо банк видає кредит під якісну заставу, немає необхідності висувати такі жорсткі додаткові вимоги до якості кредитної організації. І навпаки, якщо фінансовий стан кредитної організації не викликає сумнівів, то додаткові вимоги до якості застави зайві;
- ✦ можливість прийняття рішень щодо отримання кредитів НБУ під заставу прав вимог по кредитному договору. Цей механізм рефінансування буде ґрунтуватися на точковому аналізі платоспроможності та фінансового стану підприємств і організацій, чії векселі та кредитні договори приймаються в забезпечення кредиту;
- ✦ можливість використання даних моніторингу промислових підприємств – потенційних позичальників для формування відповідних баз.

Реалізація таких можливостей територіальних управлінь НБУ припускає їх спільну діяльність з держав-

ними органами управління регіонами, покликаними визначити значущість інвестиційної діяльності окремих банків відповідно до пріоритетів регіону, зокрема, внесення певних змін до діючих нормативно-правових актів держави і регіону. Для регіону, на нашу думку, необхідні:

- ✦ прийняття нового закону і доопрацювання основного регіонального закону, що регулює інвестиційну діяльність, і закону про бюджет регіону в частині формування і використання регіонального бюджету розвитку і РПФ;
- ✦ розробка і затвердження нормативних актів по кількісних характеристиках селективної підтримки інвестиційних проектів промисловості коштами бюджету (фонду розвитку і позикового фонду);
- ✦ розробка, обговорення і ухвалення закону про промислову політику в регіоні;
- ✦ розробка і затвердження (спільно з органами НБУ) положення про компетентний орган щодо регіональної грошово-кредитної політики;
- ✦ розробка (спільно з органами НБУ) концепції розвитку банківського сектора регіону і використання його ресурсів для інвестиційного зростання промисловості.

Реалізація запропонованої системи заходів щодо розширення злагоджених дій регіональних органів управління і НБУ забезпечить підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики і за рахунок цього стимулює істотне зростання промислового виробництва при дотриманні загальнодержавних пріоритетів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у даній статті досліджено вплив обов'язкових нормативів на інвестиційну активність кредитних організацій при дотриманні їх основної функції – забезпечення стійкості кредитних організацій. Показано, що їх зв'язок з інвестиційним потенціалом банківського сектора опосередковується дією грошового мультиплікатора, який, реагуючи на зміну нормативів обов'язкових резервів, чинить вплив на коефіцієнт надмірних резервів банківської системи. Запропоновано заходи з диференціації нормативів залежно від характеру операцій, що проводяться банками. Запропоновано розширити повноваження територіальних управлінь НБУ в частині здійснення операцій рефінансування, реалізація яких припускає їх спільну діяльність з державними органами управління регіонами, покликаними визначити значущість інвестиційної діяльності окремих банків відповідно до пріоритетів регіону, зокрема, внесення певних змін до діючих нормативно-правових актів держави і регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Основні показники діяльності банків України; Бюлетені Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
2. **Князевская Н. В.** Принятие рискованных решений в экономике и бизнесе / Князевская Н. В., Князевский В. С. – М. : Контур, 1998. – 160 с.

3. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999, № 679-XIV // Відомості Верховної Ради 1999. – № 29. – Ст. 238.

4. ЗУ № 3795-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

5. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nveg=2755-17>

6. Постанови НБУ № 204, 205 від 29.06.2011, № 278 від 11.08.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

7. Постанова НБУ № 434 від 05.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

8. Положення про регулювання Національним Банком України ліквідності банків України. Постанова правління Національного Банку України 30.04.2009 № 259, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 травня 2009 р. за № 410/16426 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Благун І. С.